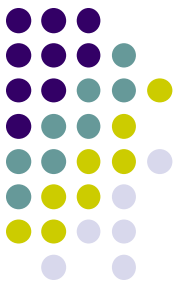

Розділ 4.

**Зарубіжний досвід
запобігання корупційній
злочинності**

1. Сучасний стан та тенденції корупційної злочинності у зарубіжних країнах

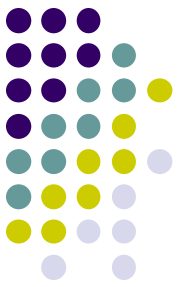
Оцінюючи рівень корупції в світі, можна говорити про умовну градації всіх країн на дві великі категорії:

- ті, які успішно справляються з цією проблемою
- ті, для яких корупція є небезпечною проблемою.

Досить низьким рівнем корупції характеризуються країни, що входять в першу двадцятку держав, що характеризуються сформованістю на державному рівні антикорупційної стратегії,

Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур, Швеція, Канада, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Австралія, Швейцарія, Японія, Ізраїль і ряд інших країн.

згідно з «Індексом сприйняття корупції-2014» сьогодні 70% країн мають серйозні проблеми, пов'язані з корупцією

- в Америці 66% країн мають рівень сприйняття корупції нижче 50 балів. Найбільш високу позицію в рейтингу займає Канада з індексом 81 - 10 місце, нижчу - Гаїті (19) - 161 місце.
- В Азії та Океанії 64% країн мають індекс нижче 50 балів. Найменш розвинена корупція в Новій Зеландії (91) - 2 місце, найнижчі позиції у Афганістану (12) - 172 місце і Північної Кореї (8) - 174 місце.
- У Східній Європі і Центральній Азії 95% країн належить до групи з високим рівнем корупції. Корупція є фактором, що стримує зростання економічного потенціалу цього регіону, а тісний система взаємовідносин обмежує ефект антикорупційних високий рівень корупції в регіоні - в Узбекистані (18 балів, 166 місце) і Туркменістан (17 балів, 167 місце).
- В ЄС і Західній Європі більше 20% країн мають високий рівень корупції. Лідером за індексом сприйняття корупції виступає Данія (92 бали, 1 місце), замикає список Греція - (43 бали, 69 місце).
- На Близькому Сході та Північній Африці більше 80% країн мають індекс сприйняття корупції нижче 50 балів. Найменш корумпована країна - ОАЕ (70 балів, 25 місце). Замикає цю групу Судан (11 балів, 173 місце).
- У субекваторіальній Африці 90% країн мають індекс сприйняття корупції менше 50 балів. Очолює групу Ботсвана (63 бали, 31 місце), а замикає Сомалі - (8 балів, 174 місце).

Моделі сприйняття корупції

Показники	Європейська модель	Азійська модель	Африканська модель	Латиноамериканська модель
Рівень корупції	Відносно невисокий, майже відсутня	Високий	Високий	Високий
Особливості	Інституційні, організаційні та правові превентивні заходи, традиції, культура, розвинені інститути громадянського суспільства.	Тотальний контроль держави над усіма сторонами життя, звичне культурне і економічне явище	Влада економічних кланів і олігархії	Влада тіньового і кримінального сектора, протистояння держави, антикорупційна боротьба

Індекс сприйняття корупції

Висока прозорість (індекс 51-100)	Данія (92), Фінляндія (89)	Сінгапур (84), Японія (76), Південна Корея (55) Малайзія (52)	Ботсвана (63)	Уругвай (73), Чилі (73)
Висока корупція (0-50)	Греція (43), Італія (43)	Афганістан (12), Узбекистан (18), Туркменістан (17)	Сомалі (8), Судан (11), Чад (22), Уганда (26)	Бразилія (43), Гондурас (29), Гаїті (19), Венесуела (20)

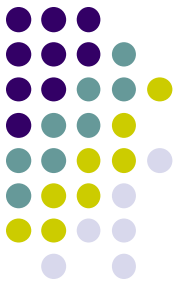
Моделі сприйняття корупції:

азіатська, африканська, латиноамериканська, європейська

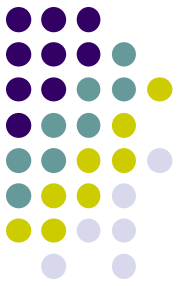
- Для **азіатської** моделі характерно ставлення суспільства до корупції як до звичного явища, зумовленого культурними традиціями і економічною необхідністю, прийнятного для всієї структури державного управління і всіх верств населення. Корупція не сприймається як явище протизаконне і найчастіше розцінюється як атрибут функціонування держави.
- **Африканська** модель відрізняється тим, що тут превалює клановий підхід, при якому влада продається групі основних економічних кланів, які домовляються між собою про розподіл сфер впливу і контролю і потім, шляхом застосування політичних заходів і засобів, утримують ці сфери і забезпечують надійність їх існування і функціонування .
- Для **латиноамериканської** моделі важливим є визначення найбільш сильних і впливових тіньових секторів економіки, а також кримінальних авторитетів. При цьому названі два нелегальних вектора знаходяться в стані постійного суперництва і конкуренції не між собою, а між державним сектором економіки і легальними політичними силами. Таким чином створюється «матрьошка», де верхня оболонка - це офіційне держава з усіма атрибутами влади, а під нею - кримінальне формування, нелегальне тіньовий «держава», яка претендує на зайняття ключових позицій на політичному та економічному полях життя і діяльності країни .
- **Європейська** модель характеризується відносно невисоким рівнем корупції при майже повній відсутності низової корупції. Низький рівень корупції підтримується комплексом заходів - інституційних, організаційних, правових поряд з ефективною дією традиції, культури і інститутів громадянського суспільства.

Індекс сприйняття корупції у пострадянських країнах

Країни	2012 г.		2013 г.		2014 г.	
	Місце	Індекс	Місце	Індекс	Місце	Індекс
Арменія	105	34	94	36	94	37
Білорусь	123	31	123	29	119	31
Казахстан	133	28	140	26	126	29
РФ	133	27	127	28	136	27

Нормативно-правове забезпечення Європейського Союзу в сфері запобігання корупційній злочинності

Кримінальне законодавство більшості держав континентальної Європи складається з двох шарів:

- із національного кримінального законодавства тих чи інших держав
- загальноєвропейського кримінального законодавства, створеного в межах РЄ та ЄС, що у значній частині має пряму дію і є пріоритетним щодо національного законодавства держав-членів цих інституцій, а частково також держав, які претендують на членство в них, до яких варто віднести й Україну.

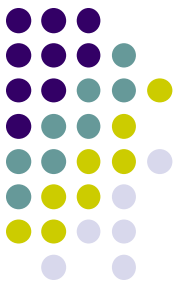
Основою загальноєвропейського кримінального законодавства у цій сфері є Конвенція РЄ про кримінальну відповідальність за корупцію, прийнята 4.11.1998 року на 103 сесії Комітету міністрів РЄ та яка стала результатом тривалої роботи європейських інституцій. В основу розробки даної Конвенції були покладені двадцять керівних принципів боротьби з корупцією, затверджені Комітетом міністрів РЄ 6 листопада 1997 на 101 сесії Резолюцією (97) 24. Оскільки для її вступу в силу потрібно 14 ратифікацій, Конвенція РЄ про кримінальну відповідальність за корупцію набула чинності 1 липня 2002 р.

Принципи Конвенції РЄ про кримінальну відповідальність за корупцію:

- прийняття ефективних заходів для попередження корупції і в зв'язку з цим заохочення етичної поведінки;
- забезпечення скоординованої криміналізації корупції на національному та міжнародному рівнях;
- забезпечення незалежності осіб, які здійснюють функції щодо запобігання, розслідування, обвинувачення і правосуддя щодо корупції, надання їм засобів для ефективного збирання доказів, захист осіб, які співпрацюють з правосуддям в боротьбі з корупцією, і забезпечення таємниці розслідування;
- прийняття адекватних заходів щодо запобігання використанню юридичних осіб для здійснення корупційних злочинів;
- обмеження імунітету посадових осіб від кримінальної відповідальності до ступеня, мінімально необхідної в демократичному суспільстві.

До діянь корупційного характеру Конвенція відноситься:

- активний і пасивний підкуп національних державних посадових осіб (ст. ст. 2, 3);
- активний і пасивний підкуп в приватному секторі (ст. ст. 7, 8);
- підкуп членів національних представницьких органів (ст. 4);
- підкуп іноземних державних посадових осіб (ст. 5);
- підкуп членів іноземних представницьких органів (ст. 6);
- підкуп посадових осіб міжнародних організацій (ст. 9);
- підкуп членів міжнародних парламентських асамблей (ст. 10);
- підкуп суддів і членів міжнародних судів (ст. 11);
- використання службового становища в корисливих цілях (ст. 12);
- відмивання доходів здобутих злочинним шляхом, пов'язаних з корупцією (ст. 13).

Положення Конвенції криміналізують транснаціональну та міжнародну корупцію

- статті 5 і 6 Конвенції передбачають криміналізацію підкупу іноземних державних посадових осіб, а також членів іноземних представницьких органів.
- Відповідно до ст. 9 Конвенції держава приймає "такі законодавчі заходи, які можуть знадобитися для того, щоб кваліфікувати як кримінальні правопорушення відповідно до національного права поведінку, яка підпадає під активний чи пасивний підкуп, коли за змістом положень про персонал це стосується будь-якої посадової особи чи іншого найнятого за контрактом співробітника будь-якої міжнародної чи наднаціональної організації чи органу, членом якої є ця держава, а також будь-якою відрядженої або невідрядженої особи, яка здійснює повноваження, що відповідають повноваженням таких посадових осіб або агентів".
- Відповідно до ст. 10 Конвенції криміналізації підлягає підкуп членів міжнародних парламентських асамблей міжнародних або наднаціональних органів, ст. 11 - підкуп суддів і посадових осіб міжнародних судів. У ст. 13 Конвенції міститься вимога встановлення відповідальності за відмивання доходів здобутих злочинним шляхом, пов'язаних з корупцією. Поняття відмивання (легалізації) міститься в Європейській конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р.
- Відповідно до ст. 15 Конвенції криміналізації підлягають випадки співучасті в скоєнні будь-якого зазначеного в Конвенції злочину. Конвенція висуває до країн-учасниць певні вимоги по пеналізації корупційних злочинів. "Беручи до уваги серйозність кримінальних правопорушень, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, - підкреслюється в п. 1 ст. 19, - кожна Сторона передбачає ефективні, адекватні та стримуючі санкції і заходи, включаючи, коли правопорушення вчинено фізичними особами, покарання, що передбачають позбавлення волі із подальшою можливістю видачі правопорушника ". У п. 3 зазначеної статті міститься вимога вжити законодавчих заходів щодо забезпечення можливості конфіскації знарядь і доходів від корупційних злочинів або майна, вартість якого відповідає таким доходам.

Відповідальність юридичних осіб

- У ст. 18 міститься вимога прийняття законодавчих та інших заходів щодо забезпечення відповідальності юридичних осіб в зв'язку з вчиненням корупційних злочинів.
- Відповідальність повинна наступати у випадках, коли злочин, передбачений Конвенцією, скоєно в інтересах юридичної особи будь-яким фізичним особою, яка діє від себе особисто або у складі органу юридичної особи та яка займає керівну посаду в юридичній особі.
- Відповідальність юридичних осіб не виключає можливості кримінального переслідування фізичних осіб, які вчинили, підбурюють до них або брали участь в корупційних злочинах.

Підсудність передбачених Конвенцією злочинів

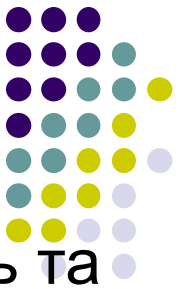

Відповідно до ст. 17 країни-учасниці вживають законодавчі та інші заходи для встановлення юрисдикції у випадках, коли:

- правопорушення вчиняється повністю або частково на її території;
- правопорушник є її громадянином, одним з її державним посадовим особам або членом одного з її національних представницьких органів;
- в правопорушення залучені одне з її державних посадових осіб, або член її національних представницьких органів, або будь-яка особа, згадана в ст. ст. 9 - 11, яка одночасно є її громадянином.

Виходячи з тексту наведеної норми, можна зробити висновок, що Конвенція передбачає два юрисдикційних принципів: територіальний і принцип громадянства.

Міжнародне співробітництво

Держави зобов'язуються в максимально можливій мірі співпрацювати один з одним в проведенні розслідувань та переслідування корупційних злочинів, і забезпечувати негайну обробку запитів, що надходять від органів, які проводять розслідування або здійснюють провадження у кримінальних справах (ст. ст. 25, 26).

У наданні взаємної правової допомоги може бути відмовлено, якщо запитувана сторона вважає, що виконання прохання про надання такої допомоги може завдати шкоди її національним інтересам, національному суверенітету, національній безпеці або громадському порядку (п. 3 ст. 26).

Контроль за виконанням положень Конвенції

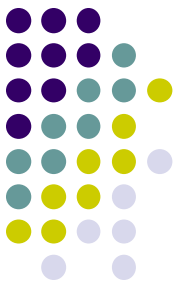
Згідно ст. 24 Конвенції, функції контролю покладені на Групу держав проти корупції (GRECO).

До складу GRECO входять автоматично все держави, що ратифікували Конвенцію. Статут GRECO був прийнятий Комітетом міністрів у травні 1999 р. Мета діяльності даної організації, відповідно до цього документа, визначається таким чином: "підвищувати здатність своїх членів боротися з корупцією шляхом спостереження за дотриманням ними своїх зобов'язань у цій галузі, використовуючи динамічний процес взаємної оцінки і контрольного тиску" (ст. 1).

GRECO здійснює постійний моніторинг імплементації Конвенції державами-учасницями на основі поданих ними на регулярній основі звітів про виконання Конвенції, вносить пропозиції щодо вдосконалення норм Конвенції, доповнення її додатковими протоколами.

У складі GRECO утворено бюро на чолі з президентом.

Позитивний зарубіжний досвід запобігання і протидії корупційної злочинності

Основні моделі антикорупційної діяльності:

- *вертикальна стратегія* протидії корупції зі швидкими результатами (сінгапурська або азіатська модель – Сінгапур, Японія, Південна Корея, КНР), наслідками якої є не повна ліквідація корупції, а досягнення певного прийняттого для влади та суспільства рівня корупції;
- *горизонтальна стратегія*, що орієнтована на поступову, засновану на антикорупційних стимулах, довготривалу антикорупційну діяльність (шведська або скандинавська модель – Швеція, Данія, Фінляндія, Нідерланди).

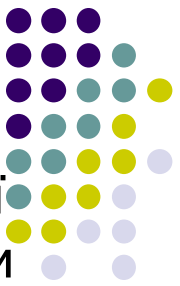
Серед ефективних заходів впливу на корупцію в Сингапурі є:

- визначення оплати праці державних службовців формулою наближеною до показників середньої заробітної плати успішного працівника у приватному секторі;
- щорічна звітність держслужбовців про майно, їх активи і борги з наданням широких повноважень для перевірки прокурором. Стосовно осіб, щодо яких існувала підозра у вчиненні корупційних злочинів, прокурором застосовувались перевірки банківських, акціонерних та розрахункових рахунків;
- широкий доступ громадськості до інформації щодо корупції високопосадовців, а також створення позитивного іміджу та моральної підтримки непідкупних політичних лідерів;
- ліквідація адміністративних бар'єрів для розвитку бізнесу та економіки в цілому.

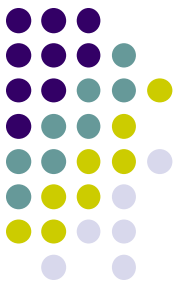
Результати застосування зазначених заходів у Сингапурі засвідчили, що протидія корупції є одним із ключових факторів його економічного успіху.

В Японії одним із найважливіших напрямків боротьби з корупцією вважається кадрова політика

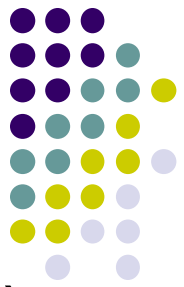
- Державне адміністрування побудоване на принципі меритократії (принцип управління, згідно з яким керівні пости повинні займати найбільш здібні особи, незалежно від їхнього соціального чи економічного походження) та орієнтованої на службу. Гідний рівень матеріального забезпечення є складовою престижу державної служби в Японії.
- Вагомим кроком у антикорупційній діяльності у Японії вважають прийняття у 2001 р. Закону «Про розкриття інформації». Положення цього Закону гарантують громадянам цієї держави доступ до офіційної інформації, яка зберігається в органах влади. З можливістю вимоги розкриття інформації, яка адресується Раді з контролю за розкриттям інформації, у разі обмеження доступу до певного її виду.
- Відкритий доступ до реєстру осіб, яким висунуто обвинувачення у корупції або причетні до організованої злочинності, що надає можливість громадськості здійснювати контроль за притягнення винних до відповідальності. Детально регламентується та контролюються суворі обмеження щодо джерел фінансування виборчих кампаній, політичних партій та організацій в країні.

Ефективними заходами антикорупційної спрямованості у Китайській Народній Республіці визнаються:

- удосконалення процедур взаємодії з громадянами і організаціями з метою виключення бюрократичних перепон;
- забезпечення прозорості відомчого контролю у різних сферах;
- проведення ротації чиновників для виключення формування стійких корумпованих зав'язків;
- заборона для дітей і родичів займатися бізнесом у сфері, де особа займає керівні посади;
- оперативне реагування на виклики, що надходять на гарячу телефонну лінію для анонімного повідомлення про факти одержання-дачі хабара або зловживання службовим становищем.

У Данії антикорупційна діяльність переважно спрямовано на превентивні заходи

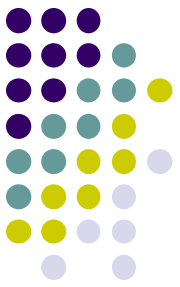
Створення культури «абсолютної нетерпимості» корупції.

Danida – датське Агенство міжнародного розвитку, розвиває політику абсолютної нетерпимості в межах компанії та у процесі співпраці з зовнішніми партнерами.

Всі контракти Danida включає антикорупційне Положення, що стосується усіх умов контракту, тобто компанії повинні підписувати декларацію про заборону хабарництва як прояву корупції.

Порушення відповідного положення призводить до розірвання контракту і відмови від подальшого партнерства.

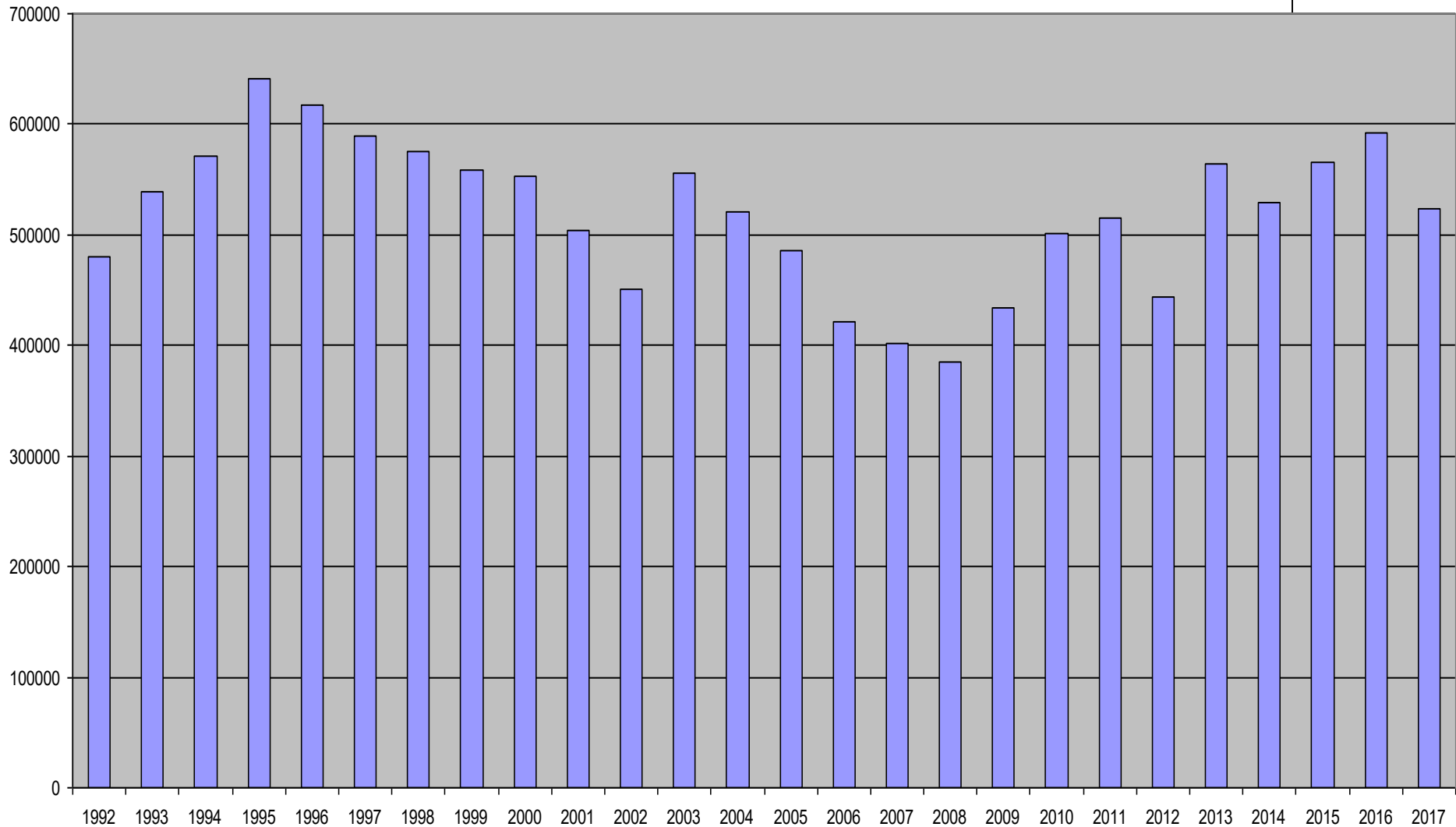
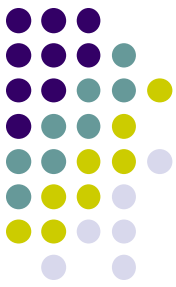
Основні антикорупційні заходи у Нідерландах:

- створення жорсткого громадського контролю за діяльністю чиновників;
- засоби масової інформації - обнародують випадки корупції і часто проводять незалежні розслідування;
- матеріали, пов'язані з корупційними діями, якщо вони не стосуються системи національної безпеки, в обов'язковому порядку стають відомі широкому загалу громадськості;
- створення особливо типу спеціальної поліції, що має широкі повноваження у розкритті корупційних злочинів.
- заборона займати посади на державній службі у випадках викриття у корупційних діяннях. Супроводжується це втратою всіх соціальних пільг, які гарантується на державній службі (пенсійного та соціального обслуговування). – система заохочень позитивних діянь посадових осіб, спрямованих на те, щоб чиновнику було вигідно і в матеріальній та моральній сфері поводити себе належно і відповідально.

Сучасний стан злочинності в Україні

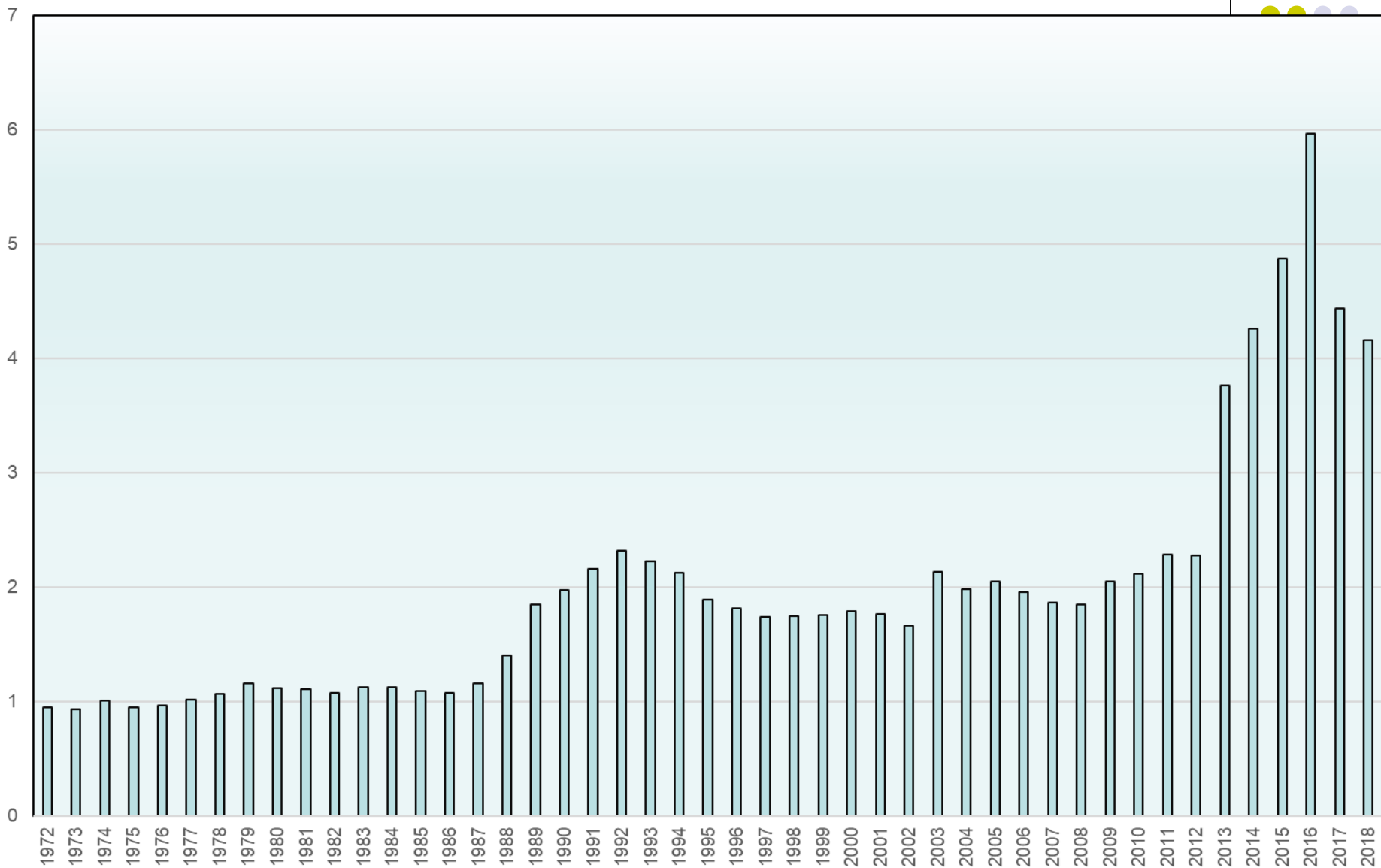
Кількість зареєстрованих злочинів в Україні
протягом 1992-2017 років
(за даними ГПУ та МВС України)

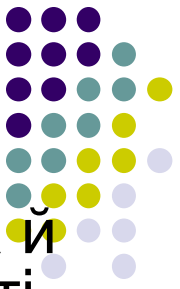
Співвідношення між кількістю облікованих злочинів та осіб, що їх вчинили в Україні в 1972 - 2018 рр.

Название диаграммы

Інтенсивність

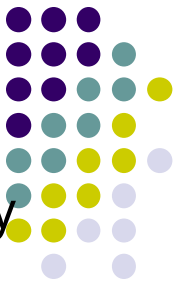
Оцінка поширеності злочинності передбачає не тільки з'ясування абсолютного числа злочинів і злочинців, а й зіставлення наявних даних з показниками чисельності населення.

Це досягається шляхом визначення інтенсивності злочинності

Залежно від того, який абсолютний показник злочинності використовується, виділяють такі різновиди зазначеного коефіцієнту:

- кількість зареєстрованих злочинів – коефіцієнт злочинності або коефіцієнт інтенсивності злочинності;
- кількість виявлених осіб, які вчинили злочини – коефіцієнт злочинної або кримінальної активності;
- кількість засуджених осіб – коефіцієнт судимості;
- кількість осіб, які потерпіли від злочинів – коефіцієнт віктимності;
- обсяг матеріальних збитків завданих внаслідок вчинення злочинів – коефіцієнт збитковості злочинності.

Коефіцієнт злочинності

Коефіцієнти злочинності різних територіальних одиниць на відміну від її абсолютних показників є придатними для порівняння і дозволяють адекватно оцінити рівень злочинності в кожній з територіальних одиниць, порівняно з іншими.

$$K.з. = \frac{З}{Н} \cdot n$$

де $З$ – абсолютний показник стану злочинності (кількість зареєстрованих злочинів, кількість виявлених осіб, які їх вчинили тощо),

$Н$ – кількість населення, що проживає на певній території у певний період часу,

n – індекс, на який розраховується показник, певна стандартна кількість населення.

Структура злочинності

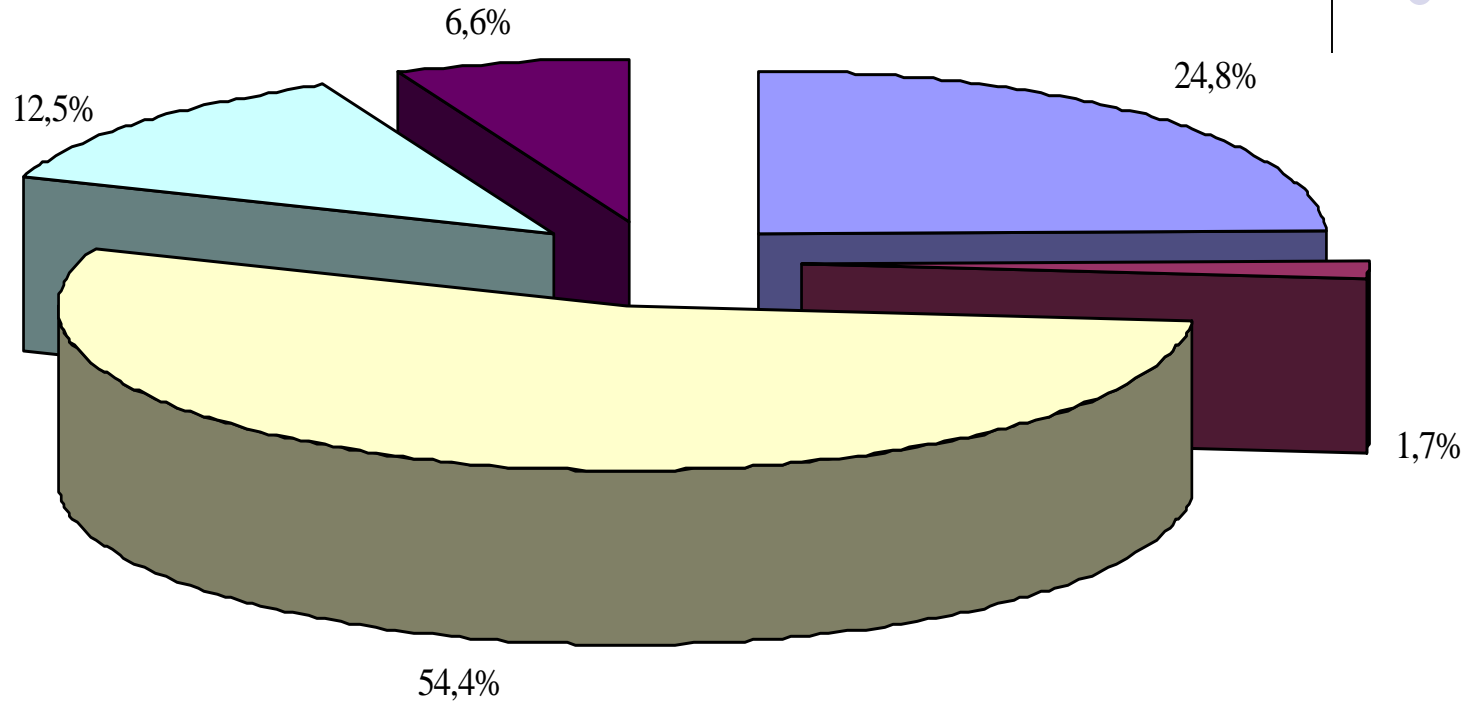
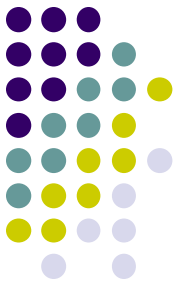
Структура злочинності — це внутрішня, властива їй, ознака, яка розкриває якісно різні групи або види злочинів, з яких вона складається, скоєні за певний відтинок часу і на певній території. Структура виразно говорить про те, що собою являє злочинність у конкретних умовах, яка визначальна якість цього явища. Основним показником структури злочинності є питома вага окремих груп або видів злочинів відносно їх загальної кількості. Питома вага — це процентне співвідношення частини злочинності до її загальної величини.

$$П.в. = \frac{З.в. \cdot 100\%}{З.з.}$$

де З.в. — кількість злочинів певного виду,

З.з. — загальна кількість зареєстрованих злочинів.

Графічно структура злочинності відображається у вигляді секторних діаграм

■ Незаконне заняття рибним, водним або іншим добувним промислом

■ Незаконне полювання

■ Незаконна порубка лісу

■ Порушення правил охорони надр

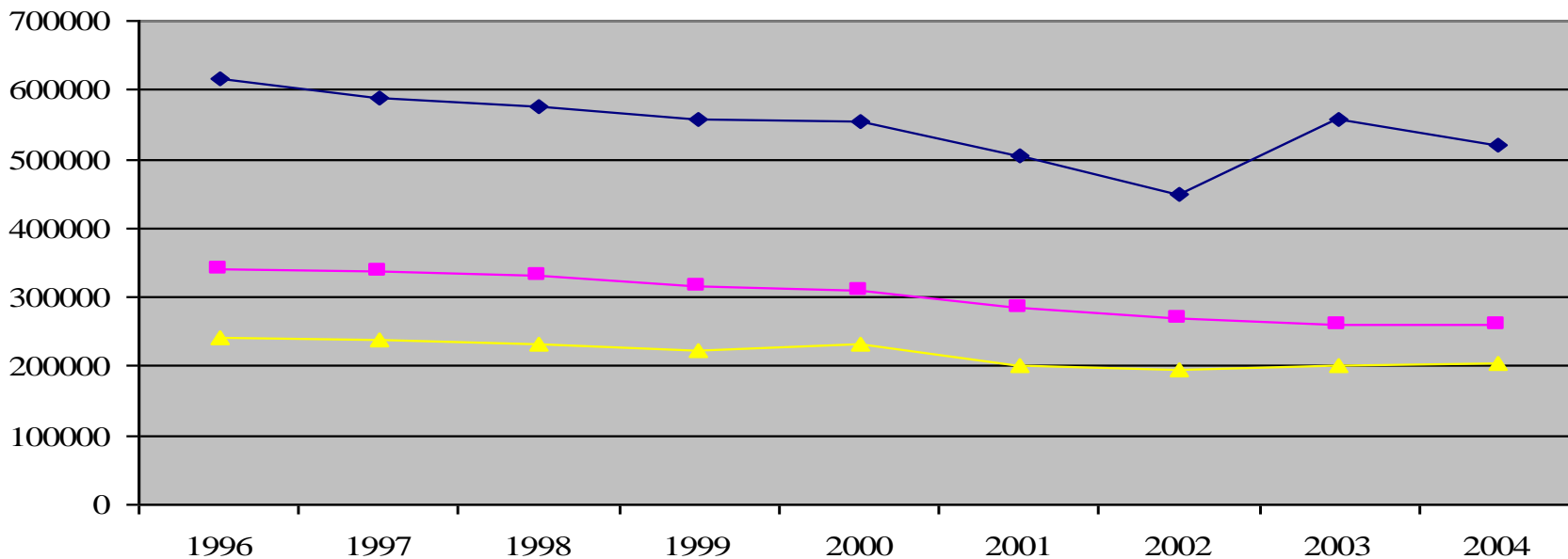
■ Злочини, пов'язані забрудненням або знищенням об'єктів довкілля, а також проти екологічної безпеки

Динаміка злочинності

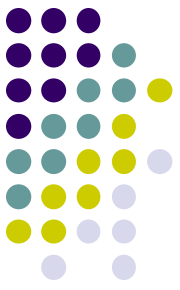

Динаміка злочинності – кримінологічна категорія, що означає зміни у стані, структурі, характері, географії злочинності, що відбувалися протягом певного періоду.

Аналіз динаміки злочинності передбачає побудову так званих рядів динаміки або часових рядів, тобто сукупностей хронологічно впорядкованих значень абсолютних або відносних показників

- ◆— Загальна кількість зареєстрованих злочинів
- Загальна кількість виявлених осіб, що скоїли злочин
- ▲— Кількість осіб, засуджених по вироках, що набрали законної сили

Для визначення кількісних параметрів динаміки показників злочинності застосовуються:

- абсолютний приріст (зниження)
- темп зростання (зниження)
- темп приросту (зменшення).

Застосовується співвіднесення двох видів:

- рівня ряду динаміки кожного року з рівнем початкового року (базисний метод)
- рівня ряду динаміки кожного року з рівнем попереднього року (ланцюговий метод).

Відповідно, показники динаміки можуть бути базисними або ланцюговими.

Розрахунок коефіцієнта сезонності (місячний)

	Роки				В серед. за місяць	Абсолютна різниця між середньою за даний місяць та загальною середньою	Коефіцієнт сезонності
	1998	1999	2000	2001			
Січень	42852	41395	41991	41352	41897,5	-3768,5	0,917
Лютий	51282	50202	49202	46791	49369,25	3703,25	1,081
Березень	55235	54547	54071	52420	54068,25	8402,25	1,184
Квітень	48862	47683	45157	43546	46312	646	1,014
Травень	46998	45289	43143	45056	45121,5	-544,5	0,988
Червень	49678	47619	45234	45008	46884,75	1218,75	1,027
Липень	47261	44706	47496	42756	45554,75	-111,25	0,998
Серпень	44114	43708	44242	41298	43340,5	-2325,5	0,949
Вересень	46263	46495	44833	33832	42855,75	-2810,25	0,938
Жовтень	46349	43164	43284	36783	42395	-3271	0,928
Листопад	44684	40085	44411	37484	41666	-4000	0,912
Грудень	52404	53823	50530	37350	48526,75	2860,75	1,063
Всього	575982	558716	553594	503676	45666	0	1

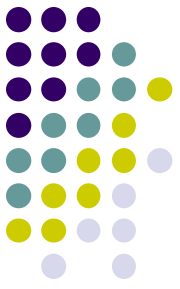
Географія злочинності – це розповсюдженість злочинів і осіб, які їх вчинили, на території держави (країн світового співтовариства) за конкретний проміжок часу.

Вивчення географії злочинності допомагає:

- у вирішенні територіального розподілу міліції та інших правоохоронних органів;
- у визначенні щодо різноманітності злочинних напрямів у містах, областях, районах, що дозволяє прогнозувати розвиток регіональної злочинності і вчасно застосувати заходи протидії їй.

Визначальною вимогою є однотипність аналізу у кожному регіоні та можливість зіставлення інформації, що вимагає:

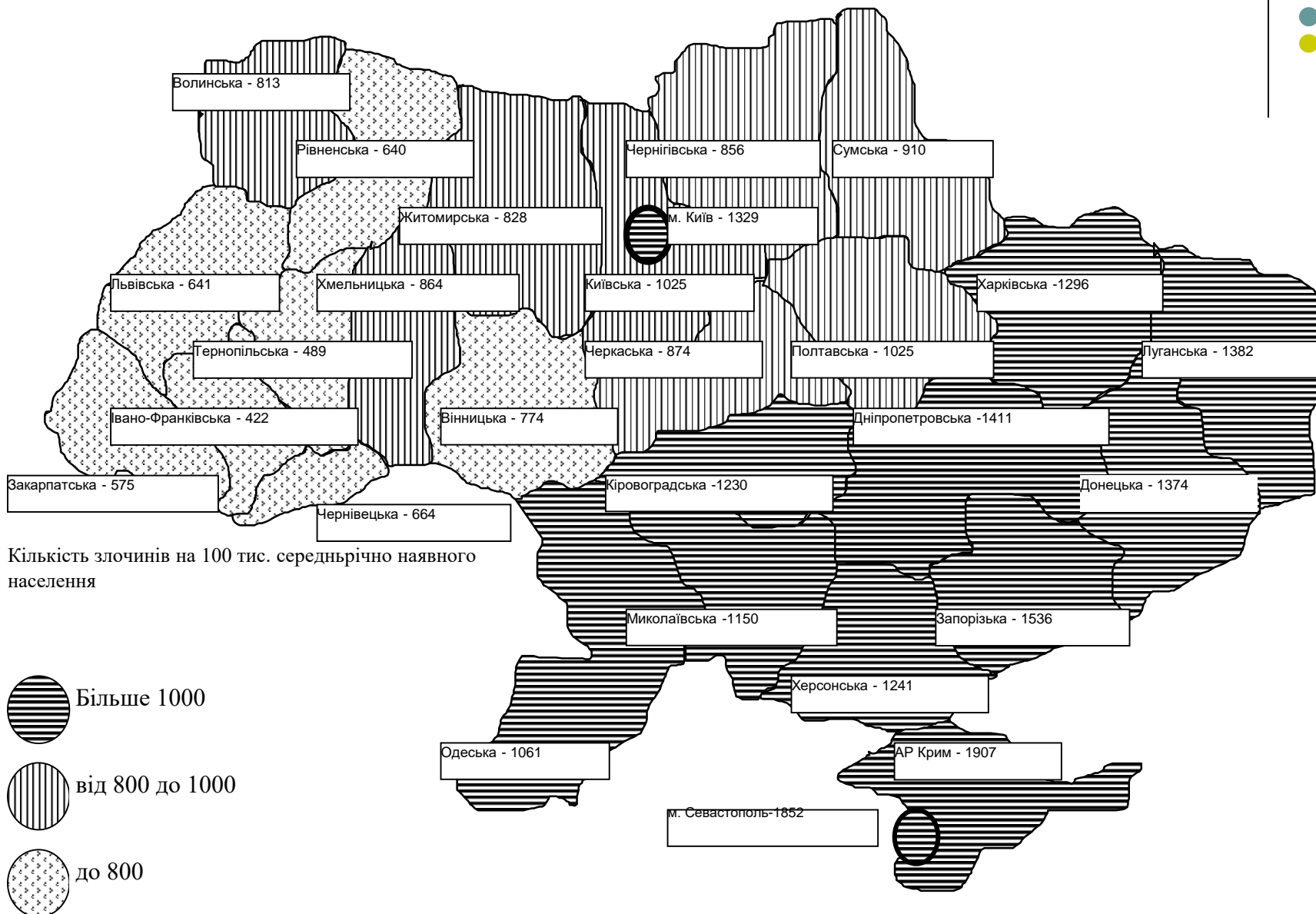

- єдину програму;
- однакові методики збирання, систематизації та узагальнення інформації;
- використання єдиних параметрів та форм відображення інформації.

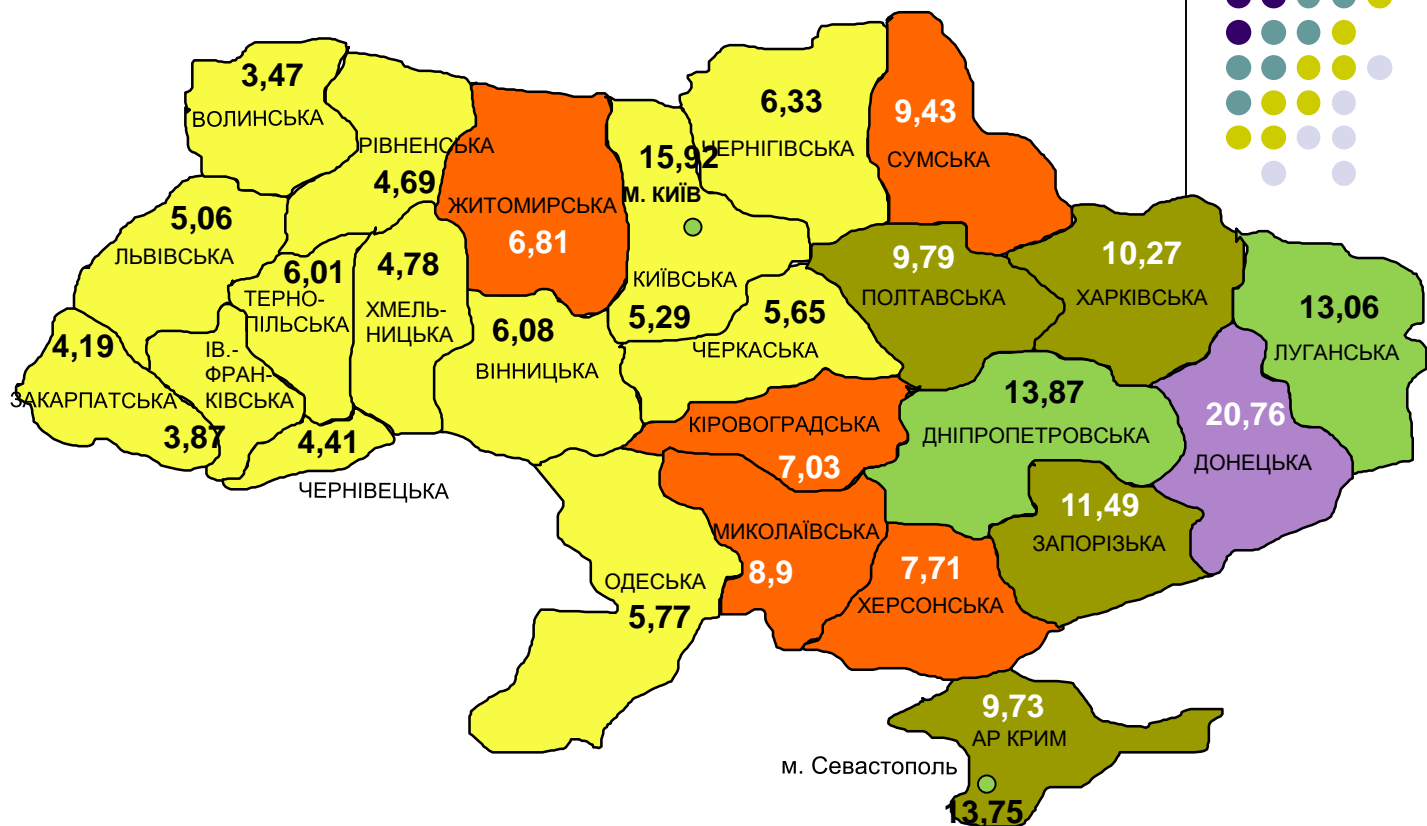
Для порівняння мають використовуватися тільки **відносні** показники, в яких врахована різниця між територіальними одиницями, тобто коефіцієнти різних видів.

Порівнювані дані можуть бути представлені у таблицях та діаграмах різним чином.

Коефіцієнти злочинності по регіонах України у 2011р.

Волинська	3,47
Івано-Франківська	3,87
Закарпатська	4,19
Чернівецька	4,41
Рівненська	4,69
Хмельницька	4,78
Львівська	5,06
Київська	5,29
Черкаська	5,65
Одеська	5,77
Тернопільська	6,01
Вінницька	6,08
Чернігівська	6,33
Житомирська	6,81
Кіровоградська	7,03
Херсонська	7,71
Миколаївська	8,90
Сумська	9,43
АР Крим	9,73
Полтавська	9,79
Харківська	10,27
Запорізька	11,49
Луганська	13,06
місто Севастополь	13,75
Дніпропетровська	13,87
місто Київ	15,92
Донецька	20,76

Коефіцієнт вуличної злочинності

- - 3,47 – 6,33
- - 6,81 – 9,43
- - 9,73 – 11,49
- - 13,06 – 15,92
- - 20,76

5. Кримінологічний аналіз детермінуючих факторів злочинності

1. Детермінація злочинності - це багаторівнева система, елементи якої на різних рівнях:

- загальносоціальному,
- окремих видів суспільних відносин,
- окремих соціальних груп,
- мікросередовища,
- окремої особи

відіграють різну функціональну роль.

За своєю природою вони належать до предмета різних наук (економіки, соціології, політології, психології, права, теорії управління, психофізіології, психіатрії тощо), які у системі своїх понять і термінів визначають сутність цих елементів. Кримінологія оцінює їх роль як чинників злочинності.

Рекомендація: при проведенні аналізу причин і умов злочинності на практичному рівні слід дотримуватися тих визначень і оцінок зумовлювальної ролі різних видів детермінт, які дає кримінологія, не намагаючись самому з'ясувати їх предметно-галузеву сутність.

Закономірності детермінації злочинності як детермінуючої системи виявляються певною мірою і в системах детермінації різновидів злочинності, а згадані системи разом — у комплексі детермінант окремого злочину.

Кожен різновид злочинності має свої особливі детермінанти, так само як і кожен конкретний злочин — свої, властиві окремо йому чинники:

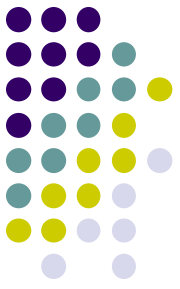
діалектичний взаємозв'язок між загальним, особливим та окремим.

Рекомендація:

при вивченні комплексу детермінації конкретного злочину потрібно поряд із безпосередніми його чинниками виявляти детермінанти особливого та загального рівнів. З огляду на те що кожен різновид злочинності має «свій» зумовлювальний комплекс чинників, вивчення останніх доцільно проводити передусім не стосовно злочинності загалом, а щодо її різновидів на рівні:

- всього суспільства
- стосовно сукупності злочинів певного регіону
- населеного пункту
- мікрорайону
- об'єкта господарювання
- окремого злочину.

На початку аналізу причин і умов злочинності заздалегідь не відомо, які саме процеси, події, факти, діяльність відіграють роль її детермінантів

Інформація про об'єкт відображення, як правило, прямо не характеризує його як елемент системи детермінації.

Вивчаючи причини й умови злочинності, ми первісно ведемо пошук та отримуємо інформацію про об'єкти, які є передбачуваними з погляду виконання ними ролі згаданих чинників (що ґрунтується на минулому знанні щодо виконання об'єктами пошуку детермінуючої ролі).

На цій стадії має бути оцінена детермінуюча роль:

- саме цим об'єктом
- саме за цих умов
- саме щодо цього вияву злочинності.

Оцінка має починатися з визначення наявності (або відсутності) корелятивного зв'язку (кореляції) між передбачуваним об'єктом і вчиненням злочину або злочинністю загалом.

Підтвердження кореляції дає підстави для більш детального дослідження об'єкту аналізу.

Більш детальна перевірка можлива через вивчення певним чином відібраних конкретних кримінальних справ цього різновиду злочинності (з'ясування, який зв'язок — причинний (безпосередній або посередній), чи інший зумовлювальний, або інший детерміністичний — існує між об'єктом і вчиненням злочину.

Лише при репрезентативному підтвердженні (певною кількістю справ або інших джерел інформації) певного виду детерміністичного зв'язку отримані відомості дають підстави для висновку про виконання об'єктом ролі причини, або умови, або іншого чинника злочинності.

Аналіз причин і умов злочинності є науковим дослідженням

В елементарній формі він може проводитися і за умов практичної діяльності, надаючи цінну інформацію, зокрема важливу для організації цілеспрямованої роботи із запобігання злочинним проявам

Практично потреба у ньому виникає, як правило, у двох випадках:

- 1) за тривалого погіршення кримінологічної обстановки та зростання значення показників злочинності, попри здійснювані заходи протидії;
- 2) при складанні довготривалого плану (програми) діяльності із запобігання та протидії злочинності (правопорушенням).

Рекомендація:

- зосередити увагу на вивченні чинників тих різновидів злочинів, кількість яких *переважає або зростає* у загальній кількості злочинності
- для більш детального аналізу доцільно визначити окремі *регіони*, а в межах останніх — території, мікрорайони тощо, де злочинність цього виду найбільш поширена або зростає і де причини й умови, що сприяють цьому, будуть більш детально вивчатися
- має бути визначений *часовий* період, який охоплюється аналізом, а також його конкретні виконавці